

Kvalitativní metodologie

Tomáš Urbánek

Pokoření

- David Lodge
 - společenská hra

Základní pojmy

- Logika
 - výroková logika
 - konjunkce, disjunkce, implikace, ekvivalence
 - sylogismus, paradox
 - indukce, dedukce, abdukce
- Literární a filmová teorie
 - analogie
 - metafora, metonymie, ironie
 - tragédie, romance, komedie, thriller, detektivka, fantasy, horor

Základní pojmy

- Sémiotika
 - F. de Saussure, Ch. S. Peirce
 - sémantika, syntax, pragmatika
 - denotace, konotace
 - znak, znakový systém, kód
 - index, ikon, symbol
 - sémioze (sémióza)

Synonyma pro „kvalitativní“

- deskriptivní
- naturalistický
- postpositivistický
- etnografický
- fenomenologický
- subjektivní
- případové studie
- hermeneutický
- humanistický

Každodenní a vědecké poznání

- Každodenní
 - uspořádané na základě subjektivní důležitosti
 - nesystematizované
 - rutinní jednání
 - neorganizované
 - vyhýbání se pochybnostem
 - skutečnost – nezpochybnitelná realita
 - vyhýbání se alternativám
 - zaměření na jeden význam
 - jazyk blízký skutečnosti
 - ústní komunikace
- Vědecké
 - uspořádané podle paradigmatických kritérií
 - systematizované
 - reflektované metodické jednání
 - organizované
 - systematizace pochybností
 - otázky o podmínkách chápání skutečnosti
 - hledání alternativ
 - uznání plurality významů
 - abstraktní jazyk
 - především písemná

Osm principů výzkumu

(David Hiles)

1. Výzkum je **šetření** vedoucí k **získání znalostí**
2. **Výzkumná otázka** a zjištění je třeba diskutovat z hlediska předchozích znalostí
3. Výzkum je vždy založen na **předpokladech** – různí výzkumníci nevyhnutelně pracují v rámci různých **paradigmat**
4. Veškerý výzkum vyžaduje praktické a teoretické **volby** a musí zahrnovat soubor **etických** principů

Osm principů výzkumu II

(David Hiles)

5. Výzkumné procedury by měly být **systematické a rigorózní** a musí být dostatečně jasné, aby je jiní mohli **replikovat**
6. Výzkumná zjištění by měla být pro ostatní jasná a **přesvědčivá**
7. Výzkum je **zřídka konečný**, nezvratný – obvykle vede k nápadům na další výzkum
8. Provádíme výzkum, protože chceme něco změnit – psaní, **publikace** a sdílení zjištění jsou součástí výzkumného procesu

Rozdíl kvalitativních a kvantitativních metod

- Kvalitativní

- měkké
- flexibilní
- subjektivní
- politické
- případová studie
- spekulativní
- zakotvené

- Kvantitativní

- tvrdé
- fixní
- objektivní
- hodnotově neutrální
- průzkum
- testování hypotéz
- abstraktní

Další rozdíly

(Hendl, Bryman, Mohr)

- Kvantitativní
 - kvalitativní výzkum jako příprava kvantitativního
 - odstup výzkumníka
 - výzkumník je vně
 - falzifikace hypotézy / teorie
 - silná strukturace
 - zobecnění
 - tvrdá, spolehlivá data
 - makro
 - teorie variability
- Kvalitativní
 - jako prostředek zkoumání interpretací aktérů
 - těsný kontakt
 - výzkumník je uvnitř
 - teorie vzniká v průběhu
 - slabá strukturace
 - kontextuální porozumění
 - bohatá, hloubková data
 - mikro
 - teorie procesu

Rozlišení pojmů

- Paradigma
 - myšlenkový proud – komplex přesvědčení, co se má studovat a jak
- Metoda
 - celkové zaměření, logika zkoumání, strategie
- Technika
 - konkrétní postup – záznam, zpracování a analýza dat

Kvalitativní výzkumné strategie

- Neparticipativní (nezúčastněné) pozorování
- Participativní (zúčastněné) pozorování
- Strategie vycházející z rozhovoru
- „Archivářské“ strategie

Strategie neparticipativního pozorování

- Non-reaktivní (neobtrusivní) výzkum
- Lidská etologie
- Pozorovací studie
- Connoisseurship (znalectví)

Strategie participativního pozorování

- Etnografie
- Field Study (terénní výzkum)

Etnografie

- Komunitní studie
- Etnologie
- Antropologická životní historie
- Mikroetnografie
- Etnografie komunikace

Terénní studie

- Etnometodologie
- Konverzační analýza
- Symbolický interakcionismus
- Fenomenologie
- Chicagská škola sociologie

Strategie vycházející z rozhovoru

- Investigativní žurnalismus
- Biografie
- Orální historie

„Archivářské“ strategie

- Historie
- Literární kritika
- Filosofie
- Obsahová analýza

Pragmatismus

- filosofická tradice – snahou je propojení teorie a praxe
 - teorie extrahována z praxe a vrácena do praxe v podobě inteligentní praxe
 - zájem o metody a vhledy moderní vědy
- Pozice
 - instrumentalismus, radikální empiricismus, verifikacionismus, konceptuální relativita, fallibilismus

Počátky

- 70. léta 19. století
 - Charles Sanders Peirce
 - William James
 - John Dewey
 - George Herbert Mead

Pragmatismus

- „Consider the practical effects of the objects of your conception. Then, your conception of those effects is the whole of your conception of the object“ (Peirce – pragmatické maximum)
- lidem nejlépe porozumíme ve vztahu k jejich prostředí (Dewey)

Centrální tenets

- Primárnost praxe
 - není protiklad mezi teorií a praxí, ale mezi inteligentní a neinformovanou praxí (Dewey)
- Anti-reifikace pojmů a teorií
 - důraz na používání empirických důkazů
- Naturalismus a anti-karteziánství
 - snaha vysvětlit vztah mezi poznáním a poznávajícím člověkem

Další tenets

- Reconciliation anti-spekticismu a fallibilismu
 - skutečnost je poznatelná, i pochybnosti vyžadují odůvodnění
- Pragmatistická teorie pravdy a epistemologie
 - pravda je něco, co funguje, přináší užitek a uspokojení

Pragmatismus jako filosofie vědy

- instrumentalismus – pojmy a teorie jsou pouze užitečné nástroje vysvětlení a predikce jevů

Teorie

- Pravý test teorie spočívá v její užitečnosti při řešení komplexních sociálních problémů (Mead)

Symbolický interakcionismus

- George Herbert Mead (1863-1931)
 - filosof s vlivem na sociologii, teorii nepublikoval
- Charles Horton Cooley
- Herbert Blumer (1969)
 - sociální konstrukcionista
 - význam se vyvíjí z gest (akce vyvolávající odezvu u druhých)
 - jazyk je systém sdílených významů
 - role generalizovaného druhého jako prostředek šíření interpersonálních významů

Symbolický interakcionismus

- je způsob, jakým se učíme interpretovat a dávat význam světu skrze naše interakce s druhými
- zájem o způsoby, jakými lidé interagují pomocí symbolů (znaků)
 - slova, gesta, pravidla, role
- jak vznikají komplexní znakové systémy dávající význam světu
 - význam vzniká interakcí lidí a symbolů (znaků) v prostředí

Další teze

- interakce jsou subjektivně interpretovány na základě symbolů (znaků)
 - i pojetí self vzniká na základě interakcí
 - chování je ovlivňováno společenskými normami a hodnotami
 - chování je ovlivňováno i self

Realita

1. Fyzikální objektivní realita
 2. Sociální realita
 3. Jedinečná realita
 - privátní interpretace sociální reality zprostředkované druhými
- reality od sebe nelze oddělit

Centrální myšlenky (Charon)

1. Člověk jako sociální osoba – základní jednotkou zkoumání je interakce.
2. Člověk jako myslící bytost – interakce se odehrávají i uvnitř jedince.
3. Člověk definuje situaci, ve které se nachází – definice vyplývají ze sociálních interakcí a myšlení.
4. Příčinou lidského jednání je výsledek toho, co se děje v přítomnosti – současné sociální interakce, myšlení a definice.
5. Lidé jsou vzhledem ke svému prostředí aktivní bytosti.

Centrální témata SI

- Lidské aktérství – důraz na aktivní, záměrný, cílově orientovaný charakter lidských aktérů.
- Interakční determinace – porozumění fokálním objektům analýzy – sebepojetí, identitám, rolím, praktikám nebo sociálním hnutím – z hlediska jejich interakcí
- Symbolizace – proces nabývání významu
- Emergence – zájem o procesní a ne-zvykovou stránku sociálního života

SI o self a rodině (Larossa & Reitzes, 1993)

- lidé se nerodí se smyslem self – selfkoncepty vznikají v sociálních interakcích
- selfkoncepty se vyvíjí skrze interakce a komunikaci s ostatními
- selfkoncept je tvarován reakcemi významných druhých a tím, jak tyto reakce vnímáme
- rozvinutý selfkoncept poskytuje důležitý motiv pro chování
- sebenaplňující proroctví je tendence našich očekávání nebo cizích očekávání o nás vyvolávat očekávané reakce
- lidé v rodině interagují a vyvíjejí role na základě symbolů popisujících rodinu
- role jsou založeny na symbolickém významu každé role
- reakce na situaci je určena interpretací situace
- komplikované systémy významu jsou přenášeny skrze symboly umožňující komunikaci a sdílení zkušeností (Peterson, 1986).

Význam

- význam není inherentní objektům
- lidé se k věcem chovají na základě významů, které jim přisuzují
- význam vzniká v procesu interakce mezi lidmi (tzn. v kontextu vztahů)
- významy se používají a mění díky procesu interpretace při zacházení s věcmi
- jakmile je situace definována jako reálná, je velmi reálnou ve svých důsledcích

Jazyk

- máme jedinečnou schopnost pojmenovávat věci
- děti se díky interakcím s rodinou, vrstevníky a dalšími lidmi učí jazyk a tím také sociální významy určitých slov
 - zdroj významů je jazyk
- význam vzniká ze sociálních interakcí s druhými a jazyk je nástroj (vehicle, nosič)
- podle Meada sociální život a komunikace mezi lidmi je možná jenom díky tomu, že rozumíme a umíme používat společný jazyk (Wood, 1997)

Myšlení

- schopnost výrazně odlišná od zvířecí – schopnost přemýšlet o věcech namísto prostých instinktivních reakcí
- vnitřní konverzace se sebou samým
- reflektivní pauza, ve které modifikujeme svoji interpretaci symbolů
- schopnost přijmout roli „druhého“

Hlavní premisy teorie SI

(Blumer, 1969)

1. Lidé se chovají k věcem na základě významů, které mají
2. Významy věcí vznikají v sociálních interakcích s ostatními
3. Významy jsou modifikovány v procesu interpretace

Hlavní předpoklady teorie SI

1. Lidé jsou jedinečná stvoření díky své schopnosti používat symboly.
 - Lidé se stávají lidskými díky interakcím s druhými.
 - Lidé jsou vědomé a sebereflektující bytosti aktivně vytvářející svoje chování.
 - Lidé jsou účelově jednající bytosti, které jednají v a vůči situacím.
 - Lidská společnost se skládá z lidí účastnících se symbolických interakcí.
 - „Sociální akt“ by měl být základní jednotkou psychologické analýzy.
 - K porozumění sociálních aktů lidí potřebujeme metody umožňující rozlišovat významy přisuzované těmto aktům.

Základní pojmy

- **Identity** – významy self v roli
- **Jazyk** – systém symbolů sdílených s ostatními členy společnosti pro účely reprezentace a komunikace
- **Zrcadlové self** – mentální reprezentace vznikající z přijetí role druhého, představa, jak vypadáme z pohledu druhé osoby
- **Význam** – účel nebo smysl přisuzovaný něčemu, určený tím, jak na to reagujeme a jak to používáme
- **Mysl** – proces mentální aktivity sestávající ze self, interakcí a reflexe, založený na sociálně získaných symbolech, neznamená vnitřní psychický svět oddělený od společnosti
- **Pojmenování / označení** – používání názvů může být zničující, protože nás nutí vidět se v křivém zrcadle, může vést k sebenaplňujícímu se proroctví

Základní pojmy II

- Role – soubory očekávání definující pravidelné vzorce chování
 - např. pečovatel, socializer, poskytovatel, rozhodovatel
- Přijetí role – schopnost vidět se jako objekt, vidět, jak mě vnímají druzí
 - monitorování a koordinace osobního chování tak, aby se usnadnila interakce s druhými a také anticipovaly jejich reakce
- Konflikt rolí / v roli – situace, kdy existují protichůdná očekávání v souvislosti s určitou rolí / rolemi
- Vytváření role – proces improvizace, explorace a posuzování vhodnosti chování vzhledem k situaci a reakcím druhých

Self

- neexistuje od narození, vyvíjí se v sociálních interakcích s druhými, skrze hraní role „druhého“ a internalizaci vnímání a postojů druhých vůči sobě
- interakce individuálního sebepojetí („I“) a zobecněným vnímaným pohledem druhých na sebe („Me“)
- neustálý proces kombinování „I“ a „Me“
- „I“ – individuální sebepojetí, subjektivní self
- „Me“ – generalizovaný druhý, zobecněný vnímaný pohled druhých na mě, mentální reprezentace sebe založená na očekáváních a reakcích ostatních, obraz sebe na základě chování druhých
- Sebepojetí – představa o tom, kdo a co jsme (na základě toho, jak se k nám v dětství významní druzí chovali), neustále se mění nebo může měnit
- Sebenaplňující proroctví – způsob, jakým se dívám na svět, vytváří svět, který vidím

Symbol

- Významný symbol – slovo nebo gesto, které má význam sdílený jedincem a ostatními
- Symbolická manipulace – prostředky, jak motivovat jednání druhých skrze použití symbolů

Protože lidé jsou symbolická stvoření, mohou interpretovat a mluvit o svých vnitřních zkušenostech jako jsou myšlenky nebo touhy, a tak obohacovat komunikaci a interakce s ostatními.

Používané metody

- zúčastněné pozorování
 - přesto určitá snaha o objektivitu
- sémiologické analýzy
 - hlavní důraz na proměny významu a označování
- rušivé experimenty
 - etnometodologie

Oblasti zkoumání

- sociologie emocí, odchylek / kriminologie, kolektivní chování / sociální hnutí, sociologie sexu

Školy SI

- Chicagská škola (H. Blumer)
- Iowaská škola (M. H. Kuhn)
- Dramaturgický přístup (E. Goffman)
- Etnometodologie (H. Garfinkel)

Erving Goffman

- The Presentation of Self in Everyday Life (1959) (česky Všichni hrajeme divadlo, 1999)
- Encounters (1961)
- Interaction Ritual (1967)
 - jak lidé zakrývají svoji skutečnou identitu
 - jak se v rituálech udržuje stávající sociální řád
 - např. státní ceremoniály, rituály sportu

Harold Garfinkel

- etnometodologie – mezi SI a fenomenologií
- Studies in Ethnometodology (1967)
 1. Jak chápou svět svého každodenního života běžní lidé?
 2. Jak je vůbec možné, že ho mohou chápat právě takto?
- zkoumání metod, pomocí nichž běžní lidé dodávají smyslu svým každodenním aktivitám

Etnometologie

- Jak to lidé dělají, že právě to, co činí, považují za zcela neproblematické a přirozené?
- Rušivý experiment
 - narušení běžného chodu věcí, kdy lidé mají ukázat, co je třeba učinit, aby svět mohl být považován opět za neproblematický. Etnometodolog se chová jako „cizinec“, chce vyprovokovat „domorodce“ k tomu, aby ukázali, jak to vlastně dělají, že oni se zvládním svého světa žádné problémy nemají a dokáží se v něm orientovat zcela rutinně a přitom bezpečně.
- Garfinkel definuje etnometodologii jako studium „děsivé indexikality“ každodenního života

Kritika pozitivismu

1. vědecká tvrzení se zakládají na datech a faktech, hypotézy se testují srovnáním s fakty
2. teorie jako hypoteticko-deduktivní systémy propojené se světem pomocí operacionálních definic
3. schopnost predikce jako hlavní test teorie
4. příčinnost jako pravidelnost propojení událostí
5. explanace založená na obecných zákonech

Naivní realismus

- „an apprehendable reality is assumed to exist“ (Guba, Lincoln, 1994, p. 109)
- mezi psychology není oblíbený
 - psychologové jsou stoupenci metafory zpracování informací
- ve skutečnosti je přijímán mnoha vědci

Subtilní realismus

- neexistují neproblematizovatelné základy vědy
 - nejsou nezpochybnitelná fakta
 - znalost je sociální a historický produkt
 - fakta jsou prosáknutá teorií
- teorie mají vysvětlovat reálný svět
 - jeho testování na základě racionálních kritérií

Konstruktivismy a konstrukcionismy

- Jean Piaget
 - genetická epistemologie
- Radikální konstruktivismus
 - okolní prostředí je v podstatě nepoznatelné jinak než skrze vnitřní struktury každého člověka

Kellyho konstruktivní alternativismus

- procesy osoby jsou založeny na osobních způsobech anticipace událostí
 - osobní konstrukty definované 11 „důsledky“ fundamentálního postulátu

Gergenův psychologický konstruktivismus

- zpochybnění samozřejmosti okolního světa jak v životě, tak ve vědě
- každodenní kategorie nemají oporu v pozorování
- konvenční znalosti jsou dány lingvistickým kontextem a konvencemi
- používané pojmy jsou sociální artefakty

Výzkumné techniky

- Pozorování
 - Rozhovor
 - Analýza produktů
 - Analýza textů
-
- techniky jsou používány specificky v různých paradigmatech

Pozorování

- systematické sledování a zaznamenávání jevů (dějů, interakcí, chování)
- použití i v kvantitativním výzkumu
- prostředek pro získání tzv. hustého popisu

- nutnost přípravy na pozorování
- vyhodnocení pozorování musí vycházet z teorie

Rozhovor

- jedna z nejběžnějších lidských interakcí
- používaný v mnoha oblastech psychologie
 - terapeutický, poradenský, diagnostický...
- v kvantitativním výzkumu
- v kvalitativním výzkumu
 - biografický, narativní

Analýza dokumentů

- Biografický výzkum
- Historický výzkum
- Neobtrusivní techniky výzkumu
- Narativní analýza
- Fenomenologie
- Sémiotický výzkum
 - texty, dopisy, deníky, obrázky, fotografie

Ukázky analýzy textových dat

- Zakotvená teorie
 - Anselm Strauss a Juliet Corbinová
 - induktivní přístup k analýze textu
- Meaning constitution analysis
 - Roger Sages, Lund, Švédsko
 - fenomenologický přístup k analýze textu

Východiska zakotvené teorie

- a) pokud chceme vědět, o co jde, je třeba vyrazit do terénu
- b) teorie zakotvená v realitě je pro rozvoj disciplíny velmi důležitá
- c) zkušenost a zážitky se v podstatě neustále vyvíjejí
- d) lidé aktivně utvářejí svět, v němž žijí
- e) je zdůrazňovat změnu a průběh, proměnlivost a složitost života
- f) mezi podmínkami, smyslem a jednáním existují vzájemné vztahy

Klíčový rozdíl

- **popis**
 - data uspořádána podle témat
 - neprovádí se interpretace
- **teorie**
 - pojmy a jejich vzájemné vztahy
 - založena na interpretaci dat

Zdroje teoretické citlivosti

- odborná (i neodborná) literatura
- profesní zkušenosti
- osobní zkušenosti
- analýza
 - nutnost vybalancovat tvořivost (abdukci) a kritičnost (vědecký přístup)
 - pravidelný odstup a skeptické hodnocení
 - střídání indukce a dedukce

Kódování textových dat

- analýza (rozbor) dat, jejich pojmenování a nová syntéza
 - a) otevřené kódování
 - b) axiální kódování
 - c) selektivní kódování
- hranice mezi nimi jsou částečně neostré
- neustále se přechází mezi typy kódování

Otevřené kódování

- proces označování a kategorizace pojmů
- základem je trpělivé studium dat
- porovnávání a kladení otázek
- **pojmy** – označení událostí, případů, jevů
- **kategorie** – třídy pojmů
- **dimenze** – vlastnosti umístěné na nějaké škále

Postupy otevřeného kódování

- řádek po řádku
- po větách
- po odstavcích
- od celého dokumentu

Axiální kódování

- nové skládání kategorií a jejich subkategorií
- příčinné podmínky, kontext, strategie jednání a interakcí, jejich důsledky
 - paradigmatický model

Techniky porovnávání

- protiklady – převrácení významů naruby
- dva a více jevů
- vzdálené jevy
- „mávání červeným praporkem“
 - nutnost vypěstování citlivosti na samozřejmosti, nemluvení o něčem, nepochybování o určitých jevech (nikdy, vždycky)

Analytické kroky

- a) hypotetické uvádění subkategorií do vztahů k jiné kategorii (pomocí výroků udávajících podstatu vztahu mezi nimi a jevem)
- b) ověřování těchto hypotéz podle skutečných údajů
- c) pokračující hledání vlastností kategorií a subkategorií a umístění údajů, které je vymezují, na dimenzionálních škálách (událostí, situací, atd.)
- d) *počáteční zkoumání variability jevu porovnáváním každé kategorie a jejích subkategorií (hledání pravidelností na základě porovnávání dimenzionálních umístění různých údajů)*

Selektivní kódování

- popisné vyprávění o ústředním jevu výzkumu
- příběh o centrální kategorii, která je uváděna do vztahů s ostatními kategoriemi

Kroky selektivního kódování

1. podrobná kostra příběhu
2. uvedení pomocných kategorií do vztahu k centrální kategorii podle paradigmatu
3. vzájemné vztahování kategorií na dimenzionální úrovni
4. ověřování těchto vztahů pomocí dat
5. doplnění kategorií, které je třeba dále upřesnit anebo rozvinout

Východiska meaning constitution analysis (MCA)

- způsob, jakým se předmět dostává do vědomí (jak se jeví), zahrnuje hlavní, kategoriální vlastnosti jeho významu
- termíny „subjektivita“ a „utváření významu“ jsou ve fenomenologii téměř rovnocenné
- jedinečnost každé osoby uznaná jako výchozí bod (individuální proces utváření významu) se rovněž stává cílem ve smyslu výsledku hledání jejího co nejucelenějšího výkladu

Význam ve fenomenologii

- výsledek aktů vědomí (noetické procesy) při utváření intencionálního objektu
- je kontinuálně utvářen vědomou aktivitou
- je individuální
- noema
 - významová struktura intencionálního objektu

Klíčové pojmy

- aktivita
 - objekty i vytváříme
- proces
 - význam není statický
- situace
 - neboli kontext
- intersubjektivita
 - sdílený žitý svět
- etika
 - integrální součást
- objektivita
 - nebezpečná iluze
- kultura
 - neopominutelná
- zobecňování
 - obtížné, jedinečnost

Princip *epoché*

- opuštění všech předporozumění
 - z běžného života i z vědeckých teorií
- rozpor s dalšími přístupy k analýze textu hlásícími se k fenomenologii
 - odmítání počátečního čtení celého textu

Získání dat

- sebepopis
- další formy psaného textu
- odpověď na pečlivě formulovanou otázku
 - významnou pro ni i z hlediska výzkumu
- existující dokumenty

Kroky analýzy

1. rozdělení na významové jednotky
2. označování modalit významu
 - způsoby individuálního zakoušení žitého světa (s. 447)
3. vytváření dílčích intencí
4. vytváření noematického jádra a noematu
 - tzn. významu
5. temporalizace noematu

Text 1

- Ten kluk si chtěl hrát s děčkama a hrál si s něma do určitého věku, chodil s nima ven. Rodiče prostě z něho chtěli mít houslistu. To bylo v jejich rodině, z tatínka na tatínka, z dědečka na dědečka. Ale chlapec byl odlišný a nebavilo ho to. (*V čem?*) Nechtěl být staromódní. Neměl rád housle už odmalička, protože dostával smyčcem po zadku. Každé ráno musel hrát na housle nějakou krátkou melodii a hrál ji s pláčem. (?) Neměl to vůbec rád, neměl vztah k hudbě, nebyl to jeho koníček. (*Na obrázku?*) Smutně se dívá na housle, proklíná je, že vůbec existují. Jednoho dne toho chlapce už moc naštvalo, že nechce dělat, co nechce, protože každý má právo na svůj koníček a bavit se, jak umí. Rozbil housle, a protože se bál, co se stane, tak odešel z domu ven, plakat na chodník, kde pršelo. A maminka, která ho chápala, pro něj šla a odnesla ho do postele, protože byl podchlazený. Potom si to všichni vyříkali a tatínek souhlasil s tím, že jejich kluk nemusí být jako oni. Že ho mají rádi takového, jaký je, hlavně že nedělá hlouposti, a omluvil se mu, že na něho tak moc tlačil.

Významové jednotky

- Ten kluk si chtěl hrát s děčkama
- a hrál si s něma
- do určitého věku,
- chodil s nima ven.
- Rodiče prostě chtěli
- z něho mít houslistu. To bylo v jejich rodině,
- z tatínka na tatínka,
- z dědečka na dědečka.
- Ale chlapec byl odlišný
- a nebavilo ho to.

Modality

- Přesvědčení
 - doxa-afirmace, doxa-negace, pravděpodobnost, možnost, otázka
- Funkce
 - perceptivní, imaginativní, signitivní, jejich kombinace
- Čas
 - minulost, přítomnost, budoucnost, přechody, rekurence
- Emoce
 - kladné-prospektivní, záporné-prospektivní, neutrální, kladné-retrospektivní, záporné-retrospektivní
- Vůle
 - zaujetí, nezaujetí, přání-pozitivní, přání-negativní, aspirace, žádná vůle
- Vlastnictví
 - moje, tvoje, jeho, její, něčí, naše, vaše, jejich
- Subjekt
 - já, my, jeden-každý, neurčen

Příklad modalit

- „Ten kluk si chtěl hrát s děčkama“

Přesvědčení: doxa-afirmace

Funkce: perceptivní

Čas: minulost

Emoce: neutrální

Vůle: přání-kladné

Vlastnictví: neuvedeno

Subjekt: neurčen

Příklad modalit

- „a hrál si s něma“

Přesvědčení: doxa-affirmace

Funkce: perceptivní

Čas: minulost

Emoce: neutrální

Vůle: žádná

Vlastnictví: neuvedeno

Subjekt: neurčen

Entity a predikáty

	Parciální intence	Entita	Predikát
Ten kluk si chtěl hrát s děčkama	kluk existuje	kluk	který existuje
	někdo může chtít	chtít	co někdo může
	kluk chtěl	kluk	který chtěl
	někdo si může hrát	hrát	co někdo může
	někdo si může chtít hrát	chtít si hrát	co někdo může
	kluk si chtěl hrát	kluk	který si chtěl hrát
	děcka existují	děcka	která existují
	s děčkama se může hrát	děcka	s kterými se může hrát
	kluk si chtěl hrát s děčkama	děcka	s kterými si chtěl kluk hrát
	kluk si chtěl hrát s děčkama	kluk	který si chtěl hrát s děčkama

Entity a predikáty

	Parciální intence	Entita	Predikát
a hrál si s něma	kluk si hrál	kluk	který si hrál
	někdo si může hrát	hrát si	co někdo může
	kluk si hrál s něma	ony	s kterými si kluk hrál

Entity a predikáty

Chlapec: může

něco chtít
chtít si hrát
hrát si s něčím
hrát si s dětmi
někam chodit
chodit ven
být odnesen do postele
být podchlazený
moc se naštvat
nechtít být něco
nedělat hlouposti

muset něco dělat
muset hrát krátkou melodii
hrát krátkou melodii
hrát krátkou melodii s pláčem
dívat se na něco
dívat se na něco smutně
být odlišný
nebavit se
nebýt jako něco
rozbít něco
být staromódní

bát se
odejít
odejít z domu
plakat
být chápán
něco proklínat
být tlačěn

Rodiče: mohou

chtít něco

chtít mít něco z někoho

mít něco rád

mít někoho rád takového, jaký je

Maminka: může

někoho chápat

jít pro někoho

někoho někam odnést

Tatínek: může

souhlasit s někým
někomu se omluvit
na někoho tlačit

Text 6

V Anglii žil jeden mladý pár, velice si rozuměli a byli spolu už pět let. Měli se rádi, potom uběhlo dalších 15 let. Její manžel už zestárl a ona taky. Manželka nemohla mít děti. V tom vznikl konflikt, kdy to manžel dával své ženě za vinu – proč, když je chtěl, tak proč je nechtěla dřív. Manželka si chtěla udržet vždycky postavu a chtěla se všem líbit, a proto nechtěla mít děti. A neměla je ani ráda. Manžel ji podvedl, ale ne protože by chtěl, ale protože byl zoufalý. Narodil se mu krásný syn. Jeho manželka to nemohla unést přes srdce, tak si našla přítele. Její bývalý manžel zemřel na infarkt. A v závěti bylo napsáno, ať se jeho žena postará o to dítě. Žena to dítě uškrtla. Jednoho dne, kdy seděla na pohovce u krbu a její přítel si odskočil, přišel duch jejího manžela. Manželka se zděsila hrůzou a omdlela. *(Na obrázku?)* Ten chlap je takový drsný. Lekla se ho, že je ten duch. Ona zabila toho jeho syna.

Příklad dílčího výstupu

Jednotka	Entita	Predikát
17	manžel	který existuje
18		který patří k manželce
20		který zestárne
31		který existuje
34		který dává své ženě něco za vinu
40		který chtěl dříve děti
42		který se ptá, proč manželka nechtěla dřív děti, když je chtěl? Manželka nechtěla
54		který existuje
57		který podvede manželku
60		který nechtěl podvést manželku
62		který byl zoufalý
74		který je bývalý
75		který je bývalý manžel ženy
77		který zemřel na infarkt
95		který patří k manželce
96		který je duch
109		který byl duch

Příklad dílčího výstupu II

dramatizace
který byl zoufalý
který se ptal, proč nechtěla děti dříve, když on je chtěl
který nechtěl podvést manželku
která nechtěla děti dříve, když je chtěl manžel
který existuje
který je duch
které jsou děti
který je manžel
která je manželka
který patří k manželce
který může něco být
který může něco chtít
který může něco chtít dříve
která něco nedělá
který se vrátí
který chtěl děti dříve
která se zděsila a omdlela

Analýza diskursu

- Dva směry
 - psychologie diskursu
 - inspirace etnometodologií a analýzou konverzace
 - použití diskursivních zdrojů pro dosahování interpersonálních cílů v sociálních interakcích
 - foucaultovská analýza diskursu
 - Foucault a post-strukturalismus
 - jaké typy objektů a subjektů jsou konstruovány skrze diskursy
 - jaké způsoby bytí tyto objekty a subjekty umožňují lidem

Odlišnosti

- **psychologie diskursu**
 - jak používají účastníci jazyk k vyjednávání a řízení sociálních interakcí, aby dosáhli interpersonálních cílů
 - např. popření nežádoucí sociální identity, ospravedlnění akce, přisouzení viny
- **foucaultovská analýza diskursu**
 - popis a kritika diskursivních světů, které lidé obývají
 - zkoumání jejich důsledků pro subjektivitu a zkušenost
 - např. jaké to je být v postavení „hledače asyly“, jaké typy akcí a zkušeností jsou s tím kompatibilní

Počátky

- Potter a Wetherell (1987). Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour

Obrat k jazyku

- jazyk jako sociální jev
 - filosofie
 - teorie komunikace
 - historie
 - sociologie

Jazyk

- **neplatí**
 - jazyk jako množina jednoznačných znaků pro označování vnitřních stavů a popis vnější reality
- **místo toho**
 - jazyk jako produktivní proces
 - konstruuje verze sociální reality
 - prostředek k dosahování sociálních cílů

Zdroje

- Wittgensteinova filosofie
- Austinova teorie řečových aktů
- Foucaultovy historické studie diskursivních praktik

Kritika kognitivismu

1. řeč jako cesta do kognice
2. kognice jsou založeny na percepci
3. objektivní vnímání reality je teoreticky možné
4. existují konsensuální objekty myšlení
5. existují relativně trvalé kognitivní struktury

Analýza diskursu

- nejen metoda výzkumu
- současně
 - kritika mainstreamové psychologie
 - alternativní pojetí jazyka
 - cílem je odhalení diskursivní konstrukce sociální reality
 - „zahrnuje teoretický způsob chápání povahy diskursu a povahy psychologických jevů (Billig, 1997: 43)

Zkoumání v psychologii diskursu

- zájem o psychologické jevy jako paměť nebo identita
- **ale kritika kognitivismu**
 - proto je pojímá spíše jako diskursivní akce než kognitivní procesy
 - reference k pojmům jako paměť a identita v přirozené řeči a textu
 - a funkce a důsledky takových referencí

Způsob uvažování v AD

- **psychologické aktivity**

- ospravedlnění, racionalizace, kategorizace, atribuce, pojmenovávání a obviňování
- způsoby, jak účastníci řídí svoje zájmy

- **diskursivní praktiky**

- používané v určitých kontextech pro dosažení sociálních a interpersonálních cílů
- **např.** – omluva za zapomenutou gratulaci (paměť mě zradila), za impulzivitu (jsem prudká povaha)

- **výsledek**

- psychologické pojmy jako předsudek, identita, paměť nebo důvěra jsou něco, co lidé dělají, spíše než něco, co lidé mají nebo jsou

Zaměření analýzy

- jak lidé používají diskursivní zdroje a s jakými výsledky
- jinými slovy – zájem o akční orientaci řeči
- způsoby – jak se zvládají důležitá a zajímavá témata

Diskursivní strategie

- mají funkce v konkrétním diskursivním kontextu
- **např.** – popření sociální identity rasisty
 - „nejsem rasista, ale myslím si, že je potřeba posílit imigrační kontrolu“
- **legitimizace** – odkaz k vyšší autoritě
 - „souhlasím s premiérem, že situace vyžaduje opatření“
- **jiné nástroje** – metafory a analogie, přímé citace, formulace extrémních případů, grafické popisy, konsensuální formulace atd. (viz Edwards a Potter, 1992; Potter, 1996)

Sběr dat

- ideálně přirozeně se vyskytující text a řeč
 - zájem o kontext každodenního života
 - nejlépe analýza nevyžádaných konverzací ve známém prostředí
 - např. – domov nebo pracoviště, nahrávky telefonních hovorů, výslechy podezřelých, lékařské konzultace, konference sociálních pracovníků, rozhlasové rozhovory s politiky, poradenská sezení
- ale etické a praktické obtíže

Polostrukturovaná interview

- nevýhoda – účastníci se systematicky orientují na situaci interview
 - analýza prozrazuje více, jak se účastníci chovají v interview, než o diskursivních strategiích v každodenním životě
- potřeba analyzovat komentáře obou stran
 - nutná vysoká míra reflexivity výzkumníka

Skupinová diskuse

- nejlépe už existující skupiny
 - **např.** skupina přátel, kolegů, příbuzných
- simulace přirozeně vznikající komunikace
 - účastníci pravděpodobně uvolněnější a spontánnější než v rozhovoru s výzkumníkem
 - někdy výzkumník mluví s přáteli nebo známými (redukce umělosti situace)
- ale zkoumání přátel není bez rizik!

Příprava analýzy

- příprava přepisu dat – extrémně časově náročná
 - cca 10 hodin přepisu 1 hodiny rozhovoru
 - ještě více skupinové rozhovory a rozhovory s horší kvalitou zvuku
 - detailnost přepisu (nejpracnější pro účely analýzy konverzace)
- **analýza diskursu**
 - redukováná verze přepisu
 - **indikace** – chyby řeči, pausy, přerušení, změny hlasitosti a důrazu, slyšitelné nádechy (informace o nejazykových aspektech konverzace)
 - např. – opoždění, váhání, důraz
 - způsob, jak je něco řečeno, může ovlivnit význam
 - např. ironie určitelná pouze díky tónu hlasu
 - proto zájem nejen o to, co bylo řečeno, ale i jak to bylo řečeno

Velikost souboru

- analýza je velmi pracná
 - velikost souboru ovlivněna pragmatickými úvahami (čas)
- proto většinou méně dat, než bychom chtěli
- ale často ani není potřeba množství dat
- velikost souboru závisí na konkrétní výzkumné otázce
 - např. dostupnost a použití konkrétních diskursivních konstrukcí ve skupině lidí (nutný relativně velký počet rozhovorů)
 - jaké diskursivní strategie se používají pro popírání zodpovědnosti za nežádoucí výsledek (nutný soubor dost velký pro identifikaci různých strategií a jejich použití v různých diskursivních kontextech)
 - jak konkrétní text funguje
 - např. vlivná politická řeč, kontroverzní reklamní kampaň, oslavovaná filmová scéna (analýza pouze jednoho textu)

Postupy analýzy diskursu

- AD je více než metodologie
- jazyk jako konstruktivní a funkční
 - **nesprávná otázka** – „co nám odpovědi říkají o postojích, přesvědčeních nebo myšlenkách lidí?“
 - **správná otázka** – „co dělá tento diskurs?“
- **AD** – určitý způsob čtení
- čtení orientace na akci (co tento text dělá?)
 - nejen čtení významu (co tento text říká?)
- řeč a text jako sociální aktivita
 - proto nelze vytvořit recept na AD
 - „AD velmi závisí na řemeslných dovednostech a tacitních znalostech“
 - AD není sada metodologických procedur naučitelných bez širšího teoretického přístupu k psychologii
 - nejprve nutnost pochopit „širší teoretický rámec týkající se povahy diskursu a jeho role v sociálním životě“
 - poté analýza textů

Čtení

- na začátku pečlivé čtení přepisů
 - nejprve bez pokusu o analýzu
 - zakoušení některých diskursivních efektů textu
 - např. text může být omluvou, i když tam ani jednou není „omlouvám se“
 - text zní, jako by byla válka, přestože je jen o volbách
- snaha odhalit, co text dělá
- cíl analýzy, jak to text dělá
- dobré je poslechnout si původní nahrávky

Kódování

- výběr materiálu pro analýzu
 - nikdy nejsme schopni provést kompletní AD textu
- základní hledisko je výzkumná otázka
 - **např.** – jak heterosexuální dospělí mluví o bezpečnějším sexu a riziku přenosu HIV?
 - výběr všech zmínek o kondomech, jejich použití a bezpečném sexu
- relevantní úryvky textu – označeny, kopírovány a uloženy
- nutnost zajistit, aby byl zahrnut veškerý potenciálně relevantní materiál
 - nejdůležitější není nutné použití určitých klíčových slov
 - tzn. ve studii o bezpečném sexu není nutné zahrnout každou zmínku o kondomu nebo bezpečnějším sexu
 - ale sexuální opatrnost v nejširším slova smyslu (např. „opatrnost“ nebo „bezpečné vztahy“)

Postupy analýzy

- interakce výzkumníka a textu
 - Proč čtu tuto pasáž tímto způsobem?
 - Jaké vlastnosti [textu] vytváří toto čtení?
- pozornost konstruktivním a funkčním dimenzím diskursu
- pozornost vůči kontextu, variabilitě a konstrukci diskursivních vysvětlení
- jak text konstruuje svoje objekty a subjekty
- jak se tyto konstrukce mění v různých kontextech
 - důsledky jejich použití

Identifikace diskursivních konstrukcí

- konstrukce subjektů a objektů
 - terminologie, stylistické a gramatické vlastnosti, preferované metafory a figury řeči – tzv. interpretační repertoáry
- **různé repertoáry** – konstruují různé verze událostí
 - např. novinový článek o mladých pachatelích jako o mladých utržených ze řetězu
 - důraz na nekontrolovanost, potřeba striktnější výchovy a policie
 - jejich obhájce jako o dětech bez naděje
 - jejich nenaplněné psychologické a výchovné potřeby – důsledky sociální a ekonomické deprivace
- **různé repertoáry** – stejný mluvčí v různých kontextech při různých sociálních cílech
- pozornost diskursivním kontextům, ve kterých jsou promluvy používány
- zkoumání jejich důsledků pro účastníky konverzace
 - proto analýza promluv jak tazatele, tak dotazovaného

Interpretační repertoáry

- konstruují alternativní a často kontradiktorní verze událostí (často k témuž tématu)
- např. 2 různé repertoáry při mluvení o maorské kultuře a její roli v životech Maorů na Novém Zélandě
 - „Culture-as-Heritage“ a „Culture-as-Therapy“
- 2 alternativní a kontrastní výklady významu historie v diskusích o britské královské rodině
 - „History as National Decline“ a „History as National Progress“
- tenze a kontradikce mezi interpretačními repertoáry u stejného člověka
 - diskursní zdroje lidí jsou inherentně dilematické
 - obsahují protikladná témata, která lze v rétorických kontextech postavit proti sobě

Prezentace analýzy

- nejrozsáhlejší část zprávy
- má reflektovat výzkumnou otázku a současně důraz analýzy
- např. primární zájem o identifikaci interpretačních repertoárů
 - diskuse o jejich kontextovém rozmístění a důsledcích
 - zkoumání používaných diskursivních strategií např. při vyjednávání paměti nebo identity
- nebo strukturace kolem strategií
 - **např.** popírání, podepírání
- nebo strukturace kolem jejich důsledků
 - např. možnost kritizovat bez osobní zodpovědnosti za kritiku a její důsledky
- většinou kombinace diskusí o interpretačních repertoárech a diskursivních strategiích a jejich efektech

Struktura analytické sekce

- reflexe výzkumných zájmů
 - vhodné názvy sekcí
 - např. „diskursy x“, „konstrukce y“
 - půjde primárně o povahu dostupných repertoárů
 - jiné názvy – „vyjednávání x“, „dělání y“
 - pravděpodobně studie diskursivních strategií a jejich důsledků
- úryvky z analyzovaných textů
 - doslovné citace
 - např. uvozovky, jiný font, odsazení
 - výběr úryvků závisí na zájmu studie a výzkumné otázce
 - detailní diskuse k analýze úryvků
 - úryvky samy nemluví – je třeba je vyložit

Studie AD

- spojení části o analýze a diskuse
 - v kvalitativním výzkumu obecně nelze nejprve prezentovat výsledky a pak diskutovat
- prezentace analýzy pouze v kontextu diskuse vzhledů založených na analýze
- širší témata založená na výzkumu
- jakýkoli širší teoretický a koncepční vývoj
- praktické implikace analýzy
- další budoucí výzkum naznačovaný touto studií

Stručný příklad

- úryvky rozhovorů (Potter a Wetherell, 1987: 46–55)
 - prepisy řady otevřených rozhovorů s bílými středostavovskými Novozélandčany
 - všechny o názorech na „Polynéské imigranty“

I'm not anti them at all you know, I, if they're willing to get on and be like us; but if they're just going to come here, just to be able to use our social welfares and stuff like that, then why don't they stay home? (U1)

Náznak AD

- odmítnutí (Hewitt a Stokes, 1975)
 - verbální nástroj, který anticipuje a odmítá potenciálně negativní atribuce
 - zde „I'm not anti them at all, you know“
 - odmítá možné úsudky o rasismu
 - protože následuje „then why don't they stay home?“
- formulace extrémního případu (Pomerantz, 1986)
 - tvrzení nebo hodnocení jsou dovedena do extrémů pro efektivní ospravedlnění
 - ospravedlněnkritiky

Další znaky

- opakované použití „just“
 - **funkce** – „but if they're just going to come here, just to be able to use our social welfares“
- oba nástroje – odmítnutí a extrémní případ
 - možnost současně obvinění polynéských imigrantů z hostility ze strany bílých Novozélandčanů
 - současně odmítnutí jakýchkoli negativních atribucí rasismu
 - demonstrace akční orientace diskursu
 - obvinění i popření je dosaženo diskursivně

Omezení AD v zaměření

- zájem pouze o diskurs
 - „nedostatek osoby“
 - Potter a Wetherell (1987: 178)
„[O]ur focus is exclusively on discourse itself: how it is constructed, its functions, and the consequences which arise from different discursive organisation. In this sense, discourse analysis is a radically non-cognitive form of social psychology“
- radikálně nekognitivní forma sociální psychologie
 - pokud má zájem o paměť, sociální identitu, emoce, studium způsobů, jak lidé domlouvají jejich významy ve vzájemných rozhovorech
 - zaměření analýzy na jazyk a jeho roli při konstrukci těchto jevů
 - zájem o diskursivní konstrukce a vyjednávání psychologických pojmů a procesů
 - ne o jejich hypotetické referenty (např. mentální stavy nebo kognice)

Slabina

- neklade otázky o subjektivitě
 - tzn. self, intencionalita, sebe-uvědomování a autobiografické vzpomínky
- pouze zájem o veřejný diskurs
- žádná vodítka, jak studovat internalizované nebo privátní manifestace diskursu
 - např. myšlení nebo sebe-uvědomování
- Potter a Wetherell (1987: 180) – pro AD „vztah mezi jazykem a mentálními stavy je ne-téma“
 - to neznamena, že „mentální stavy“ nebo „kognitivní procesy“ jsou redundantní pojmy
 - spíše varování – „nebezpečí ... neplodných debat o realitě nebo ne-realitě mentálních entit, která může snadno skončit v určitém lingvistickém imperialismu, který upírá význam všem kognitivním procesům“

Inherentní omezení

- hledání „toho, co je v sázce“ (at stake) v rozhovoru
 - účastníci se v interakcích orientují podle svých zájmů
 - interpretační repertoáry, diskursivní konstrukce a diskursivní nástroje jsou účastníky konverzace používány strategicky při dosahování interpersonálních a sociálních cílů
 - diskurs je nástroj používaný mluvčími k aktivnímu řízení svých interakcí a sledování svých cílů
 - předpoklad: účastníci sociální interakce mají na této interakci zájem a jsou schopni s ním zacházet pomocí diskursivních zdrojů
- ale neschopnost vysvětlit důvod sledování určitých diskursivních cílů
 - proč mluvčí tak silně popírají určité atribuce?
 - proč někteří pracují (diskursivně) více než jiní?
 - proč lidé někdy zdánlivě používají D strategie, které jim neprospívají?
 - Proč je pro některé lidi těžké říct věci, které by jim strategicky pomohly?
 - např. „promiň“ nebo „miluji tě“

Další slabiny AD

- každá konverzace řízená zájmy konverzujících
 - ale nemožnost vysvětlit, proč lidé mají nebo nemají určité zájmy
 - jinými slovy psychologie diskursu uzávorkovává pojem motivace nebo touhy
 - přestože na nich závisí
 - neschopnost vytvořit jejich teorii
- zaměření pouze na textová data
 - někdy potřeba podívat se „mimo text“
 - problém: jisté diskursivní a non-diskursivní praktiky, rituály, způsoby oblékání a oslovování atd. odráží sociální a materiální struktury
 - proto vhodné studovat jejich širší sociální významy a funkce
 - tendence opomíjet širší sociální a materiální kontext konverzace

Shrnutí psychologie diskursu

1. Jaký druh znalostí chce psychologie diskursu vytvářet?

- jak jsou vytvářeny, vyjednávány a používány konkrétní verze reality v konverzaci
- nehledá se „skutečná povaha“ psychologických jevů, ale jak jsou tyto jevy utvářeny v řeči jako sociální aktivitě
- ne znalosti o věcech, ale jak jsou věci „vyslovovány“ (orientace sociálně konstrukcionistická)
- jak jsou určité konstrukce vytvářeny skrze použití interpretačních repertoárů a diskursivních nástrojů

2. Jaké druhy předpokladů o světě vytváří psychologie diskursu?

- jazyk je konstruktivní a funkční, variabilita a plynulost diskursu slouží lidem k sociálním aktivitám
- svět jako pohyblivé dohadované místo, které nelze pochopit jinak než skrze jazyk
- žádné čtení nelze považovat za „správné“ nebo „validní“, i jiné interpretace mohou být správné (relativismus)

3. Jak PD konceptualizuje roli výzkumníka v procesu výzkumu?

- **AD** je napsaná a je předmětem další analýzy, dalšího textu
- výzkumníka nelze chápat jako svědka nebo objevitele, aktivní tvůrce výsledků
- výzkum je jedno z možných čtení dat (AD není nikdy ukončená)
- „[T]he final draft is only final in the sense that the analyst feels that for reasons of deadlines, exhaustion or boredom, no further improvements are likely to be made and that the current draft contains analyses which might be of interest to the reader“

Případová studie

- případ (casus, case)
 - studie jediného případu
- velmi všestranná metoda
 - ne pouze striktně výzkumná
 - spíše přístup ke studiu singulárních entit
 - využívá široký rozsah metod sběru a analýzy dat
- etická hlediska

Charakteristiky případové studie

1. idiografická perspektiva
 - opak nomotetické
 - zájem spíše o zvláštní než o obecné
2. citlivost vůči kontextu
 - holismus
3. použití triangulace
 - různé metody sběru a analýzy dat
 - různé dimenze a kontexty
4. časový aspekt
 - zájem o vývoj případu
5. zájem o teorii
 - vycházejí z teorie, mohou ji testovat

Metody pro případové studie

- polostrukturovaný rozhovor
- zúčastněné pozorování
- deníky
- oficiální dokumenty

Specificky psychologické metody

- Test dvaceti výroků (Gordon, 1968)
 - 20 odpovědí na otázku „Kdo nebo co jste?“
 - „Já jsem...“
- Test repertoárových mřížek (Kelly, 1955)
 - strukturovaný rozhovor
 - dyadické nebo triadické porovnávání prvků
 - osobní konstrukty

Designy případových studií

- vlastní (intrinsic) instrumentální
 - případy zajímavé samy o sobě případy jako příklady obecnějších jevů
- single multiple
 - jediný případ řada případů
- deskriptivní explanační
 - pouhý popis něco víc
- naturalistický pragmatický

Etické standardy

- „Kvalitativní výzkumníci jsou hosty v soukromých prostorech světa. Jejich způsoby by měly být dobré a jejich etický kód přísný.“
- důvěrnost
- anonymita

Analýza Svědectví Johna Deana od Ulrica Neissera (1981)

- aféra Watergate 1972-74
- data
 - výslechy Johna Deana vyšetřovací komisí Senátu USA
 - nahrávky 2 setkání v roce 1972 a 1973
- výsledky
 - chybné vzpomínky (uváděl, co se nestalo)
 - koncepce „repizodické“ paměti

Problémy případových studií

- ne každý výzkum je multiple CS
- problém s triangulací
 - může dojít k zanedbávání kontextu
 - nebezpečí využití epistemologicky neslučitelných metod (např. realismus versus relativismus)
- problém zobecnitelnosti
 - indukce i hypotetická dedukce
 - vůči teorii snad ano, vůči populaci ne

Kvalita kvalitativního výzkumu

- kreativita
 - neznamená uměleckou svévůli a bezbřehou fantazii
- subjektivita
 - nutnost, uznat požadavek objektivity jako iluzorní

Kritéria společná pro kvantitativní i kvalitativní výzkum

- vhodnost (přiměřenost) metod
- jasnost, srozumitelnost prezentace
- přínos, příspěvek k poznání

Kritéria

- 1. zaujetí vlastní perspektivy („reflexivita“)**
- 2. situování výběru („přenosnost“)**
- 3. zakotvení v příkladech („důležitost shody“)**
- 4. poskytnutí zkoušky důvěryhodnosti („citlivost k dojednáváným realitám“)**
- 5. koherence („integrace teorie“)**
- 6. plnění obecných versus specifických výzkumných úkolů**
- 7. souznění se čtenáři**
- 8. dokumentace**
- 9. teoretický výběr a analýza negativních případů**

Zaujetí vlastní perspektivy (reflexivita)

- odhalení vlastních hodnot a předpokladů
 - čtenář musí umět interpretovat analýzu a uvážit možné alternativní interpretace
 - proces výzkumu nevyhnutelně tvaruje zkoumaný objekt
- role výzkumníka
 - nutné vymezit v dokumentaci výzkumu

Situování výběru (přenosnost)

- detailní popis účastníků a jejich životních okolností
 - nutnost detailního vysvětlení kontextu
 - posouzení relevance a použitelnosti zjištění
- příbuzné se zobecnitelností
 - externí validita v kvantitativním výzkumu

Zakotvení v příkladech (shoda kategorií s daty)

- příklady dat pro demonstraci analytických postupů a výsledného porozumění
 - hodnocení shody mezi daty a interpretacemi výzkumníka
- analytické kategorie vytvořená výzkumníkem mají dobře odpovídat datům
 - explicitní, jasné a detailní vysvětlení, proč byly jevy označeny a kategorizovány určitým způsobem

Poskytnutí zkoušky důvěryhodnosti (citlivost k dojednáváním realitám)

- jsou vysvětlení důvěryhodná z jiných hledisek?
 - např. kolegové, účastníci, další výzkumníci
 - jiné analýzy dat (např. jiná kvalitativní hlediska, kvantitativní data)
- citlivost, jak je výzkum interpretován účastníky, kteří generovali data (tzv. validizace participanty)
 - není vždy nutná (lidé mohou nesouhlasit s interpretací výzkumníka)
- nutnost povědomí o reakcích účastníků
 - vysvětlit rozdíly mezi interpretacemi výzkumníka a účastníků

Koherence (integrace teorie)

- analýzy mají být koherentní a integrované
 - např. v podobě vyprávění nebo příběhu, mapy, rámce související struktury
 - současně nutnost zachování nuancí dat
- vysvětlení vztahů mezi jednotkami analýzy
 - patrná jejich integrace na různých úrovních obecnosti
- analytickovy poznámky
 - demonstrace procesu integrace a jeho odůvodnění

Plnění obecných versus specifických výzkumných úkolů

- výzkumné úkoly musí být jasné
- (1) snaha o obecné porozumění jevu
 - nutnost zajistit rozumný rozsah případů
- (2) vzhled do konkrétního případu
 - nutnost jeho systematického a detailního studia
- v obou případech
 - nutnost zabývat se omezeními a použitelností zjištění mimo původní kontexty

Souznění se čtenáři

- způsob prezentace
 - objasnění nebo rozšíření porozumění a ocenění předmětu zkoumání

Dokumentace

- obsáhlé a detailní vysvětlení
 - co bylo provedeno a proč v procesu výzkumu

Teoretický výběr a analýza negativních případů

- nutnost neustále hledat a rozšiřovat objevující se teorii
- zkoumání případů, které se dobře neshodují a které mohou přinést nové poznatky